

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 1(17)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Савєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Поляков О. М., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Криклій А. С., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Кирилюк Ф. М., д-р філос. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, проф., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Охременко О. Р., д-р психол. наук, Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Онишук Л. А., д-р пед. наук

Юридичні науки

Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф., Коваленко В. В., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Стеценко С. Г., д-р юрид. наук, проф., Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001.
— Вип. 1. —
ISBN 966-608-120-2

К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Вип. 1(17). — 348 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 978-966-608-847-8

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 978-966-608-847-8

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	6	Ле Чунг Киен Моделі боротьби з корупцією: мижнародний досвід	53
Мойсеєнко І. П. Оцінювання конкурентоспроможності інтелектуального потенціалу підприємства	6	Корінчевська І. А. Вплив чинників довкілля на здоров'я населення України	59
Онищук Л. А. Інформаційно-технологічне забезпечення у вищій школі	11	Вітавська Г. П. Розвиток в Україні закладів соціального обслуговування	63
Солопенко Р. І. Методика економічного обґрунтування управлінських рішень в системі операційного менеджменту авіаційного підприємства	16	Севальнева Е. И. Совершенствование схемы принятия решений по кредитованию малых предприятий	69
Коваль О. В., Соболев В. А. Національна система загальної середньої освіти як складова механізму державного управління якістю освіти в Україні	22	Мельник П. П. Економічний прогноз і якість зерна озимої пшениці в зоні Степу України	73
Мовчан В. В., Якименко Д. В. Стратегический менеджмент и стратегическое планирование	26	Ютовец С. О. Еволюція вітчизняної системи управління охороною здоров'я	79
Білоус А. О., Гуріна О. В. Використання результатів педагогічних вимірювань у роботі органів державного управління шкільною освітою: міжнародний і вітчизняний досвід	30	Ангелін Г. Д., Гринь О. О. Особенности глобализации мировой финансовой системы	86
Шепель О. Г. Початковий етап створення в Україні системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців	37	Рябенко І. М., Белік Р. О., Гречухін О. В. Архитектура автоматизированной системы поддержки принятия решений управления потокорозподилом систем подачи и розподілу води	93
Солопенко С. Р. Механізм формування і прийняття управлінських рішень в системі маркетингового менеджменту авіаційного підприємства	41	ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	98
Рябенко І. М., Карпенко М. Ю., Рябенко Т. М., Свиридов С. О. Узгодження критеріїв автоматизованого управління СПРВ у штатних ситуаціях на тривалому інтервалі часу	46	Головатий М. Ф. Національна свідомість як засаднича умова формування державності	98
Халамендик В. Д. Кафедра педагогіки початкової освіти Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського: досвід управління	49	Бідзюра І. П. Політологічні роздуми у контексті тріади “парламентаризм — громадянське суспільство — правова держава”	105
		Недюха М. П., Пащенко Ю. Г. Правова культура українського суспільства: спроба ідентифікації	110

ОСОБЛИВОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 1(17), с. 86–92

Розглянуто особливості глобалізації світової фінансової системи як провідного фактора розвитку світового господарства. Визначено основні напрями та етапи фінансової глобалізації, взаємозв'язок глобальної та національної економіки.

Глобалізація господарського життя в сучасних умовах стала провідним чинником розвитку світового господарства, однією з найвпливовіших сил, що визначають економічний розвиток усіх країн світу. Цей процес охоплює все більше держав, причому вкрай різних за ступенем економічного розвитку й розкладом політичних сил.

Термін “глобалізація” почав застосовуватись з кінця 60-х років, але вперше потрапив у центр концептуальних побудов у 1981 р. з легкої руки американського соціолога Дж. Макліна, який закликав “зрозуміти історичний процес посилення глобалізації соціальних відносин і дати йому пояснення”. До середини 80-х років концепція глобалізації була вже настільки поширена, що М. Уотерс писав: “Подібно тому, як основним поняттям 80-х був постмодернізм, ключовою ідеєю 90-х може стати глобалізація, під якою ми розуміємо перехід людства у третє тисячоліття”. У цей же період основні термінологічні аспекти теорії були розроблені Р. Робертсоном, який у 1983 р. умістив поняття “globality” у назві однієї зі своїх статей, у 1985-му дав докладне тлумачення терміну “globalization”, а у 1992-му виклав засади своєї концепції у спеціальному дослідженні, присвяченому особливостям розвитку глобалізаційних процесів [7].

Американський професор Д. Данінг запропонував такі етапи глобалізації світової економіки [12]:

- *перший етап* — 30 років до Першої світової війни. Основна мета при інтеграції на цьому етапі — експлуатація природних ресурсів на

територіях, що перебувають під контролем країн — експортерів капіталу;

- *другий етап* — 25 років після Другої світової війни. Основна мета — переміщення виробництва товарів і послуг, які завершили фазу швидкого зростання у країнах — експортерах капіталу;
- *третій етап* — середина 80-х років. Основна мета — прагнення транснаціональних корпорацій раціоналізувати структури капіталовкладень і скористатися всіма перевагами глобальної або регіональної інтеграції.

На третьому етапі під впливом процесів транснаціоналізації, лібералізації економічної політики, зростання кількості країн — учасниць світового економічного простору процес економічної глобалізації набув свого найбільшого прискорення. На сьогодні єдиного, загальновизнаного визначення глобалізації не існує. Значення цього процесу для розвитку світового господарства надто велике, воно охоплює не тільки економічні аспекти, а й політичні, соціальні.

Об'єктивний зміст глобалізації складають різні за походженням, сферами прояву, механізмами та наслідками процеси, що дають можливість розглядати глобалізацію як якісно самостійну, складну систему явищ і відносин, цілісну в її системності, але внутрішньо досить суперечливу [9].

М. Кастельс, професор соціології Каліфорнійського університету й відомий у світі дослідник проблем інформатизації суспільства, описує глобалізацію як постійний процес розвитку капі-

талістичного способу виробництва, який, долаючи межі часу й простору, наприкінці XX ст. перетворює світову економіку в глобальну, з новою інфраструктурою, створюваною інформаційними й комунікаційними технологіями. Глобальна економіка за Кастельсом — це економіка, здатна працювати як єдина система в режимі реального часу в масштабі всієї планети, тому глобалізація пов'язана з інформаційною трансформацією суспільства, а не з масштабами або економічною діяльністю [4].

На думку експертів МВФ, глобалізація визначається як зростаючий ступінь інтеграції країн в усьому світі, вона зумовлена насамперед торговельними й фінансовими потоками, а також рухом робочої сили й технологій через міжнародні кордони [10].

Згідно з неоліберальним напрямом “неоліберальна глобалізація — це специфічний варіант інтернаціоналізації господарського, політичного і культурного життя людства, орієнтований на форсовану економічну інтеграцію у глобальних масштабах з максимальним використанням науково-технічних досягнень і вільно-ринкових механізмів та ігноруванням сформованих національних утворень, багатьох соціальних, культурно-цивілізованих і природно-екологічних імперативів” [8].

Українські дослідники розглядають глобалізацію з точки зору комплексного підходу. Так, А. С. Філіпенко разом з іншими науковцями доходять висновку, що глобалізація економічного розвитку впливає із глибокої взаємозалежності складових світового господарства, з його єдності й цілісності, що підсилюється в умовах масового розширення інтернаціоналізації виробництва та обігу, інтенсифікації інтеграційних процесів. Відбувається суперечливий процес глобального синтезу світового масштабу, що втягує у свій вир практично всі країни світу [11].

О. Г. Білорус, даючи визначення економічної глобалізації, зауважує, що в її основі лежать уніфікація, інтеграція світової економіки та її особливий синергетичний ефект. Глобалізація високих технологій, виробництва, споживання, фінансування, кредитування веде до зростання обсягів виробництва, посилення стимулюючої конкуренції, зниження цін, підвищення продуктивності праці. Глобальні комунікації роблять більш інтелектуальними виробництво й споживання, а також відкривають нову еру глобальної економіки, що сприяє стрімкому прискоренню [3].

Глобалізація — це особливий рівень прояву міжнародної економічної інтеграції. Отже, на

нашу думку, варто розрізняти глобалізацію як стан і як процес. Як процес вона характеризується зростаючою економічною відкритістю країн, розвитком процесів транснаціоналізації, лібералізацією національних режимів, розвитком і трансформацією світової фінансової системи, формуванням всесвітньої інформаційної мережі. Як стан економічна глобалізація визначає розвиток наднаціональної економічної системи, вільної й незалежної від дії того або іншого уряду.

Розглядаючи ступінчастість процесу глобалізації, С. І. Соколенко визначає такі етапи економічної глобалізації [15]:

1) глобалізація на рівні окремої галузі — визначається тим, наскільки конкурентоспроможність компанії всередині галузі в даній країні взаємозалежна з її конкурентоспроможністю в іншій країні. Глобалізовані галузі промисловості мають тенденцію домінувати на кожному ринку тим самим набором глобальних компаній, які координують свої стратегічні дії у всіх країнах своєї активності. Також глобалізація галузі характеризується концентрацією капіталу, який зростає, через активізацію й злиття компаній;

2) глобалізація на рівні окремої країни — характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою в цілому. Однак, незважаючи на зростання глобалізації світової економіки, не всі країни повною мірою інтегровані в неї. Це зумовлено насамперед рівнем готовності країни до наслідків, пов'язаних з відкриттям своїх торговельно-фінансових ринків;

3) глобалізація на світовому ринку — визначається економічними взаємозв'язками між країнами, які зростають, і це відбивається на зустрічних потоках товарів, послуг, капіталу, на ноу-хау, які постійно збільшуються.

Російський дослідник розвитку світової економіки Р. Хасбулатов визначив процес глобалізації у такий спосіб: “Глобалізація — процес нагромадження структурних зрушень і поетапного формування органічно цілісного, взаємопов'язаного й взаємозалежного всесвітнього господарства, окремі ланки якого органічно переплетені фінансово-економічними, виробничо-технічними, інформаційними та іншими зв'язками, що безупинно змінюються і є більш всебічними, численними і глибокими, ніж на попередніх етапах. Таким чином, це вищий етап інтернаціоналізації всіх чинників виробництва (продуктивних сил), коли система міжнародних відносин практично пронизує всі національні економіки, зміцнюючи економічну цілісність світу” [13].

Глобалізація як процес об'єктивна тією мірою, якою вона виражає потребу капіталу в розширенні, виходу його за межі національних кордонів, необхідності інтернаціоналізації виробництва й господарської діяльності. Водночас вона є процесом, що політично стимулюється, спрямовується й контролюється великим міжнародним капіталом з використанням державних структур найпотужнішої держави та інших найбільш розвинених країн, а також міжнародних економічних відносин [1].

Сучасна глобалізація світової економіки виражається у таких процесах [2]:

- у поглибленні насамперед інтернаціоналізації виробництва, а не обміну, як це було раніше. Інтернаціоналізація виробництва проявляється в тому, що у створенні кінцевого продукту в різних формах і на різних стадіях беруть участь виробники багатьох країн світу. Проміжні товари й напівфабрикати мають все більшу частку у світовій торгівлі та міжкорпоративних трансфертах. Інституціональною формою інтернаціоналізації виробництва є ТНК;
- поглибленні інтернаціоналізації капіталу, що полягає у зростанні міжнародного руху капіталу між країнами, насамперед у вигляді прямих інвестицій (причому обсяги прямих іноземних інвестицій зростають швидше, ніж зовнішня торгівля й виробництво), інтернаціоналізації фондового ринку;
- глобалізації продуктивних сил через обмін засобами виробництва й науково-технічними, технологічними знаннями, а також у формі міжнародної спеціалізації й кооперації, що пов'язують господарські одиниці в цілісні виробничо-споживчі системи; через виробниче співробітництво, міжнародне переміщення виробничих ресурсів;
- формуванні глобальної матеріальної, інформаційної, організаційно-економічної інфраструктури, що забезпечує здійснення міжнародного співробітництва;
- посиленні інтернаціоналізації обміну на основі поглиблення міжнародного поділу праці, зростання масштабів та якісної зміни характеру традиційної міжнародної торгівлі класичними товарами. Більш важливим напрямком міжнародного співробітництва стає сфера послуг, яка розвивається швидше за сферу матеріального виробництва;
- збільшенні масштабів міжнародної міграції робочої сили. Вихідці з відносно бід-

них країн знаходять застосування в якості некваліфікованої або малокваліфікованої робочої сили у розвинених країнах. При цьому країни, що використовують іноземну працю для заповнення певних ніш на ринку праці, пов'язаних з малокваліфікованою роботою, намагаються втримувати імміграцію в певних межах. Водночас сучасні телекомунікаційні технології відкривають нові можливості в цій галузі й дають змогу безболісно обмежити імміграційні процеси. Будь-яка компанія в Європі, Північній Америці або Японії може з легкістю доручити виконання, наприклад, комп'ютерних робіт виконавцеві, який перебуває в іншій країні, і негайно одержати готову роботу у своєму офісі;

- зростаючій інтернаціоналізації впливу виробництва й споживання на навколишнє середовище, що викликає збільшення потреби в міжнародному співробітництві, спрямованому на вирішення глобальних проблем сучасності.

Починаючи з другої половини XX ст. світ стає все більш інтегрованим, більш охопленим глобальними процесами, серед яких домінуючу роль в інтернаціоналізації світової економіки, випереджаючи темпи розвитку світової торгівлі, починає відігравати міжнародний фінансовий капітал. Саме зустрічні потоки прямих інвестицій, диверсифікованість, розширення та інтеграція міжнародних фінансових ринків вивели світову економіку на якісно новий рівень інтернаціоналізації — глобалізацію і роблять її все більш глобальною у планетарному масштабі [6].

У глобалізаційному процесі міжнародна торгівля не втратила своєї ролі чинника, що сприяє поглибленню міжнародного поділу праці й посиленню взаємозалежності національних економік. Також прояв глобалізації можна спостерігати у розширенні інтеграційних процесів, зростаючій ролі транснаціональних корпорацій. Але основною характеристикою сучасного етапу розвитку глобалізації є фінансова глобалізація.

Розвиток фінансової глобалізації забезпечується посиленням взаємозалежності міжнародного руху капіталу й взаємовпливу країн у сфері фінансових відносин, розширенням кредитно-інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій і банків, механізмами міжнародних фінансових ринків, міжнародного руху капіталу, розширенням джерел надходження доходів і розміщенням активів в інших країнах. В основі фі-

нансової глобалізації лежать висока мобільність капіталів, валюти через національні кордони, масштабність, що постійно зростає, диверсифікованість та інтеграція міжнародних фінансових ресурсів, у результаті чого формуються глобальні фінансові ринки й світове фінансове співробітництво [5].

Розвиток фінансової глобалізації проходив через історичні етапи, зумовлені структурними змінами світового господарства в цілому (еволюція валютної системи, посилення процесів транснаціоналізації, поява нових суб'єктів світового господарства, науково-технічний прогрес). На сьогодні виокремлюють чотири історичних етапи фінансової глобалізації, кожний з яких має свої характерні риси й форми прояву.

Під час Першої світової війни економічне зростання призупинилося, а міжнародна фінансова інтеграція сповільнила темпи свого розвитку, тобто спостерігався мінімальний рух капіталу в період 1914–1945 рр.

Незважаючи на те, що у наступний часовий період 1945–1971 рр. (в економічній літературі цей період одержав назву Бреттон-Вудська валютна система) фінанси, як і світовий рух капіталу, перебували під жорстким контролем, нехай повільно, але почалася реконструкція світової фінансової системи.

Так тривало до початку 70-х років, поки не прийшла нова хвиля міжнародної фінансової інтеграції, основною характеристикою якої стало пом'якшення контролю над переливами капіталу, фінансовими ринками й фінансовими центрами, а також розвиток революційних технологічних інновацій, і не тільки у сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій, а й у сфері фінансового прогнозування. Цей процес набув найвищого розвитку у другій половині 80-х років.

Вважається, що коливальний рух фінансової глобалізації можна пояснити за допомогою терміна “Impossible trinity” — “нездійсненна трійка”. Цей термін охоплює три складові: вільний рух капіталу; фіксований валютний курс; незалежна грошово-кредитна політика.

Згідно з цією теорією, держава може контролювати тільки дві складові “нездійсненої трійки”, тобто країна може контролювати тільки два чинники фінансової глобалізації з трьох необхідних. Учені вважають, що найвища мобільність капіталу спостерігається при відповідній підтримці держави, яка прив'язує грошово-кредитну політику до курсу валюти, або у разі прив'язки до золотого стандарту, або у разі відмови від стабіль-

ного курсу, коли монетарна політика держави відповідає внутрішній стратегії держави (як це було після Бреттон-Вудської ери).

І навпаки, коли країни намагалися одночасно стабілізувати свій курс обміну валют і використовувати монетарну політику для задоволення внутрішнього ринку (наприклад, уповільнити спад економічної активності у міжвоєнний період), вони були змушені ввести контроль над скороченням фінансових потоків.

Вчені вважають, що для країн, які розвивалися, вплив фінансової глобалізації був найсприятливішим у 70-ті роки. Економіки цих країн були в той час на різних рівнях розвитку. Вони застосовували широкий спектр режимів курсоутворення (м'яку прив'язку, жорстку прив'язку, повзучу прив'язку, межі коливання і гнучкий валютний курс). Починаючи з 1995 р. зростала кількість країн з економікою, що формувалася, які проголосили у себе гнучкий валютний курс. Проте навіть ті держави, які вибрали вільно плаваючий курс, на практиці побоювалися “вільного плавання” і тим самим втратили можливість застосувати у своїй економіці переваги автономної монетарної політики. Більше того, ринки цих країн, інтегруючись у світогосподарські зв'язки, під впливом фінансової глобалізації, зіткнувшись з кризою, припинили свою фінансову інтеграцію у світове фінансове середовище.

Інтеграція внутрішнього фінансового ринку країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються, у світове фінансове середовище не дає змоги матеріалізувати такі очевидні переваги, як формування високоліквідної грошової політики, врегулювання ринку попиту і пропозиції, розширення внутрідержавного фінансування, помітне скорочення вартості фінансових контрактів у національній валюті.

Таким чином, пост-Бреттон-Вудський період фінансової глобалізації не позначився позитивно на країнах з розвинутою ринковою економікою і країнах, що розвиваються.

В умовах сучасної фінансової глобалізації успіх країн з ринковою економікою, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, що інтегруються у світову фінансову систему, залежить від взаємодії трьох складових: грошей як запасу валюти; майна; якості законодавчої бази.

Стабільна валюта, плаваючий валютний курс, стабільна законодавча база — це засади, що визначають успішну інтеграцію країни у світову фінансову систему. Ці складові отримали назву “благополучна триєдність”.

Аналіз сучасної фінансової системи свідчить про недосконалість як фінансових ринків країн, так і міжнародних. Фінанси чутливі до таких проблем, як нерозвиненість ринків, асиметрична система інформування, нечесна конкуренція, фінансові махінації, скупченість фінансового капіталу, нестабільність макроекономічної рівноваги, моральне розкладання суспільства. Деякі з цих проблем більшою мірою властиві національному ринку, водночас багато інших проблем очікує нашу державу при інтеграції у світову фінансову систему. Незважаючи на всі ці складності, Україна може інтегруватись у міжнародну фінансову систему, володіючи при цьому перевагою чинників, які становлять “благополучну триєдність”.

На противагу “благополучній триєдності” в економічній літературі формулюється “неблагополучна триєдність”. Найчастіше їй відповідають країни з нерозвинутою валютною системою, з боязкістю “вільного плавання”, зі слабкою законодавчою базою. Таким державам інтегруватись у світову фінансову систему не тільки складно, а й небезпечно. Це зумовлено тим, що країни, які розвиваються, а також країни з транзитивними економіками мають свої особливості і потребують координації своєї стратегії з іншими країнами, щоб отримати максимальну вигоду від фінансової глобалізації, від своєї інтеграції до світової фінансової системи.

Але в цілому зазначимо, що світова фінансова спільнота відіграє важливу роль в успішному просуванні країн, що розвиваються, у фінансову глобалізацію. Міжнародні фінансові організації можуть надати допомогу не тільки в удосконаленні реформ для ринків, що розвиваються, а й в удосконаленні світової фінансової архітектури.

Таким чином, фінансова глобалізація розглядається як інтеграція країн у міжнародний фінансовий ринок, тобто не є якимось новим феноменом. Однак при цьому вона набуває нових форм, ставить нові складні завдання перед економікою країн, що бажають стати рівноправними партнерами в сучасній фінансовій системі.

Під впливом процесів фінансової глобалізації відбуваються зміни у структурі економічної глобалізації: особливу роль відіграють процеси транснаціоналізації та інтеграції національних фінансових ринків у світове фінансове середовище. Як будь-яке економічне явище, фінансова глобалізація має певні наслідки. Розглянемо найбільш значущі наслідки.

1. У зв'язку з посиленням фінансової взаємозалежності між країнами, зумовленої розвитком

ТНК, збільшенням інвестиційних потоків, а також із зростанням позичкового капіталу світове економічне співтовариство із сукупності країн з різним типом соціально-економічного розвитку перетворюється в цілісну економічну систему, де національні одиниці стають складовими єдиного всесвітнього господарського організму, а їх долі здебільшого визначаються ходом розвитку цього організму як цілого.

2. Наслідки фінансової глобалізації не є однаковими для економік країн з різним рівнем розвитку. В сучасному фінансовому середовищі багаті країни багатіють, а бідні — стають біднішими. Це пов'язано з тим, що основний фінансовий капітал зосереджений у високорозвинених країнах, які можуть моделювати ситуації на світових фінансових ринках на свою користь. Незважаючи на те, що деякі країни, що розвиваються, вже скористалися позитивними наслідками фінансової глобалізації (Мексика, Китай, Коста-Ріка з розвитком фінансової глобалізації змогли збільшити частку своєї участі у світовому торговельному обороті й збільшити дохід на душу населення), більша частина країн, що розвиваються, так і залишилася за межею бідності, а вплив фінансової глобалізації збільшив відстань між високо- й слаборозвиненими країнами світу.

На особливу увагу заслуговує питання, пов'язане з виникненням фінансових криз. Активна участь багатьох країн на світовому фінансовому ринку сприяла прискоренню темпів їх економічного зростання впродовж кількох років. Але наступні фінансові кризи пішли не на користь учасників, особливо постраждали країни, що розвиваються. Вони не змогли скористатися з переваг глобалізації, до того ж їм довелося зіптовхнутися з усілякими ризиками.

Однією з проблем фінансових криз, що виникають, є їх “епідемічний” характер. Так, криза 1994–1995 рр. охопила Мексику й Аргентину. Гонконгська криза 1997 р. одночасно торкнулася Таїланду, Малайзії, Південної Кореї, Індонезії й Філіппін, пізніше — Росії, України, Білорусі, інших пострадянських країн, навіть Бразилії [16].

Таке хвилеподібне розширення фінансових криз наприкінці 90-х років, зміни у структурі міжнародних фінансових ринків (зменшення ринків акцій, зростання ринків валюти й коротко- і довгострокових фінансових інструментів), диверсифікованість фінансових технологій, посилення інтенсивності фінансових операцій на основі сучасних інформаційних технологій вимагають пошуку більш комплексних підходів до визначення

мотивів і результатів міжнародної мобільності капіталу [14].

Відзначимо й такі негативні наслідки фінансової глобалізації:

- зростання зовнішньої заборгованості й виникнення боргових криз. Доступність фінансових позик на світових ринках у сукупності з неефективним використанням кредитів призвели до збільшення заборгованості перед Лондонським і Паризьким клубами;
- перевага випуску паперових фінансових документів над виробництвом реальної продукції. На сьогодні вторинний ринок цінних паперів у кілька разів випереджає вартість світового валового продукту, підтримуючи цим глобальне фінансове середовище й світову економіку в цілому.

Глобалізаційні процеси заохочуються у розвинених країнах і викликають серйозне побоювання у країнах, що розвиваються. Це є наслідком нерівноправності економічних відносин країн — учасниць світового господарства. Характерною рисою фінансової глобалізації є фінансове домінування невеликої групи країн-донорів, їх фактична монополія на фінансові ресурси й контроль над фінансовими потоками у світовому просторі. Під впливом глобалізації відбувається розмивання національних кордонів, здійснюється формування цілісних інтеграційних угруповань, що потребують контролю з боку наднаціональних організацій.

Внаслідок глобалізації відбувається перерозподіл ресурсів між приватними й державними секторами економіки. У результаті вся увага приділяється лише збільшенню матеріальних благ, при цьому не реалізуються соціальні програми, що може призвести до виникнення соціального конфлікту.

3. У ході цього процесу національні й всесвітні економічні відносини як розвинених країн, так і країн, що розвиваються, обмінюються ролями. Раніше економічно розвинені країни могли диктувати свої умови на світовій арені, сьогодні ж роль країн, що розвиваються, помітно зросла. На сучасному етапі розвитку світового господарства, у міру формування фінансових ринків поза межами країн, інших ринків, виробничо-збутових структур, всесвітні економічні відносини набувають ролі провідних, тоді як відносини всередині країн, навіть дуже великих і могутніх, змушені пристосовуватися до реалій глобальної економіки.

Процес фінансової глобалізації складний і суперечливий:

- з одного боку, він надає нові можливості для країн-учасниць, а з іншого — є ризик втратити контроль над національною економікою;
- фінансова глобалізація сприяє збільшенню обсягів прямих іноземних інвестицій, але при цьому зростає нерівна конкуренція між країнами з різним рівнем економічного розвитку щодо залучення “якісного” капіталу;
- під впливом фінансової глобалізації відбувається взаємопереплетення національних економік, проте нова фінансова архітектура все більше зазнає дисбалансу світового господарства;
- продовжує зростати роль і вплив розвинених країн на розвиток світової фінансової системи, при цьому відбувається поступове переміщення фінансової полярності у бік нових індустріальних країн.

Таким чином, усі розглянуті аспекти зумовлюють суперечливість фінансової глобалізації, її вплив на темпи й динаміку розвитку світової економіки, особливості процесу інтеграції країн з різним рівнем економічного розвитку у світове фінансове середовище, структурні зміни у світовій фінансовій системі й трансформацію світового господарства в цілому.

Література

1. Аниолиніс Г. П., Зотова Н. А. Глобальный мир: единый и разделенный. Эволюция теорий глобализации. — М.: Международный. отношения, 2005. — 676 с.
2. Владимирова И. Г. Глобализация мировой экономики: проблемы и последствия. — <http://www.dis.ru/manag/archiv/2001/3/7.html>
3. Глобалізація і безпека розвитку: Моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін.; Кер. авт. кол., наук. ред. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2001. — 733 с.
4. Глобализация мирового хозяйства и национальные интересы России / Под ред. В. Д. Колосова. — М.: МГУ, ТЕИС, 2002. — 631 с.
5. Евстигнеев В. Финансовая глобализация — явление и методологический инструмент // Мировая экономика и международные отношения. — 2001. — № 3. — С. 74–76.
6. Зуев А., Мясникова Л. Глобализация: аспекты, о которых мало говорят // Мировая экономика и международные отношения. — 2004. — № 8. — С. 54–60.
7. Иноземцев В. А. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия. — М.: ЗАО “Изд-во “Экономика”, 2003. — 776 с.

8. Коллонтай В. Эволюция Западных концепций глобализации (статья первая) // Мировая экономика и международные отношения. — 2002. — № 1. — С. 24–30.
9. Косолапов Н. Глобализация: сущностные и международно-политические аспекты // Мировая экономика и международные отношения. — 2001. — № 3. — С. 69–73.
10. Потенциал и опасности глобализации: Тематич. обзор МВФ от 12 апреля 2000 г. — <http://www.imf.org/external/pr/exr/ib/2000/rus/041200r.htm>
11. Світова економіка: Підруч. / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков та ін. — К.: Либідь, 2000. — 582 с.
12. Стрыгин А. В. Мировая экономика: Учеб. пособие для вузов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Экзамен, 2004. — 512 с.
13. Хасбулатов Р. И. Мировая экономика: В 2 т. — М.: ЗАО "Изд-во "Экономика", 2001. — Т. 1. — 598 с.
14. Шевченко В. Глобальна мобільність капіталу та трансформаційні економіки // Банківська справа. — 2004. — № 2. — С. 51–59.
15. Школа І. М., Козменко, Бабінська О. В. Міжнародні економічні відносини: Підруч. / За ред. І. М. Школи. — К.: КНТЕУ, 2003. — 589 с.
16. Яремко Л. А. Фінансова глобалізація і національна економіка // Фінанси України. — 2003. — № 10. — С. 45–55.

Процес фінансової глобалізації не тільки надає широкі можливості для країн-учасниць, а й несе із собою ризик втрати контролю над національною економікою. Інтеграція у світовий фінансовий ринок ставить нові завдання перед країнами, економіка яких інтегрується у глобальну фінансову систему.

Процесс финансовой глобализации не только предоставляет широкие возможности для стран-участниц, но и несет с собой риск потери контроля над национальной экономикой. Интеграция в мировой финансовый рынок ставит новые задачи перед странами, экономика которых интегрируется в глобальную финансовую систему.

Process of financial globalization creates not only the big opportunities for countries-participants, but also risk of loss of the control over national economy. Integration of the countries into the world financial market puts many new problems before the countries which economic is integrated into a global financial system.

Надійшла 16 серпня 2007 р.